

SERIJA ISTRAŽIVANJA IZBORNIH ZAKONODAVSTAVA

Analiza odabranih tehničkih aspekata izbornog procesa
u državama članicama OSCE-a

Sarajevo, septembar/rujan 2015.

SADRŽAJ

KORIŠTENE SKRAĆENICE.....	3
UVOD	4
METODOLOGIJA	5
ZAŠTO TEHNIČKI ASPEKTI IZBORNOG PROCESA?.....	6
ANALIZA PO OBLASTIMA	7
Održavanje više izbornih utrka isti dan	7
Izgled i broj glasačkih kutija i visina glasačke kabine	7
Način isticanja rezultata na biračkom mjestu	8
Proces glasanja	9
Način glasanja.....	9
Izgled glasačkih listića.....	9
Brojanje glasačkih listića.....	10
Prilagođenost biračkih mjesta licima sa invaliditetom	10
UMJESTO ZAKLJUČKA	11

KORIŠTENE SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
CIK BiH	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
OSCE/ODIHR	Ured za demokratske institucije i ljudska prava pri OSCE-u

UVOD

Koalicija za slobodne i poštene izbore "Pod lupom", koju čini 6 organizacija civilnog društva iz cijele Bosne i Hercegovine (BiH), započela je nadgledanje izbornog procesa u BiH 1. jula 2014. godine.

Generalna ocjena provedenih Opštih izbora 2014. od strane Koalicije "Pod lupom" je da su ti izbori protekli u demokratskoj i fer atmosferi i u skladu sa Izbornim zakonom i pratećim pravilima i procedurama, uz manji broj uočenih nepravilnosti i kritičnih situacija, te izolovane incidente.

Ipak, tokom rada na terenu uočene su manjkavosti izbornog procesa bilo da je riječ o određenim zakonskim rješenjima ili u primjeni postojećih propisa, što upućuje na zaključak da su potrebna unapređenja kako Izbornog zakona i provedbenih akata CIK-a BiH, tako i njihove primjene na terenu i sužavanja prostora za eventualne zloupotrebe. S tim u vezi, Koalicija je prilikom objave svog *Finalnog izvještaja o sprovedenim Opštım izborım 2014.*¹ u BiH iznijela niz preporuka.

Aktivnosti Koalicije, nakon posmatranja provođenja opštih izbora, nastavljaju se u smjeru davanja doprinosa unapređenju izbornog procesa u Bosni i Hercegovini. U periodu nakon izbora, Koalicija je organizovala konferenciju u Sarajevu te tri okrugla stola: u Mostaru, Banjoj Luci i Tuzli gdje se sa relevantnim akterima, prvenstveno onima koji su direktni učesnici izbornog procesa, razgovaralo o prezentovanim preporukama, a od učesnika tražilo njihovo mišljenje o prepoznatim problemima od strane Koalicije, ali i drugim problemima izbornog zakonodavstva.

U cilju argumentovanja i vođenja plodnih diskusija na pojedine teme koje su iskazane kao goruće, Koalicija se u aprilu 2015. odlučuje formirati radnu grupu sastavljenu od mladih istraživača sa zadatkom analize izbornih zakona država članica OSCE-a. Prva u nizu analiza se odnosila na biračke odbore, koji su od svih relevantnih aktera okarakterisani kao slaba karika izbornog procesa u BiH. Naredna se bavila izbornim rokovima obzirom da je jedna od preporuka Koalicije bila da se postojeći rokovi skrate sa umjesto sadašnjih 180 na 120 dana od dana raspisivanja izbora. Treća se bavila pitanjem zaštite izbornog prava, kao temeljnim pitanjem u zaštiti izbornog prava svih aktera izbornog procesa i zaštite izborne volje građana. Četvrta, ujedno i posljednja, daje osvrt na tehničke aspekte izbornog procesa kako bi se napravio pregled uporednih rješenja u propisima analiziranih država, te eventualno istakle određene dobre prakse koje bi bile primjenjive u slučaju BiH.

---

¹ Finalni izvještaj Koalicije se može preuzeti ovdje
<http://podlupom.org/userfiles/file/Kona%C4%8Dni%20izvje%C5%A1taj%20-%20Finalna%20verzija%20za%20%C5%A1tampu%20%28BOS%29.pdf>

METODOLOGIJA

Metodologija istraživanja izbornih zakonodavstava zasniva se na detaljnom proučavanju izbornih propisa, prvenstveno izbornih zakona država članica OSCE-a, i to njih 39 od 57. Obzirom na ograničene kapacitete, kao i uzimajući u obzir relevantnost pravnih propisa u kontekstu BiH, iz istraživanja je isključen određeni broj država članica OSCE-a i to uglavnom anglosaksonske pravne tradicije, država izvan Evrope, te manjih evropskih država poput San Marina, Andore i sl.²

Istraživanjem su obuhvaćene sljedeće zemlje: Albanija, Armenija, Austrija, Azerbejdžan, Bjelorusija, Bugarska, Crna Gora, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Holandija, Hrvatska, Island, Italija, Kazahstan, Kirgistan, Latvija, Litvanija, Mađarska, Makedonija, Moldavija, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina i Uzbekistan.

Za istraživanje korištena je uglavnom OSCE/ODIHR baza pravnih propisa država članica OSCE-a³. Bitno je naglasiti da je većina prevoda neslužbene prirode i rađena upravo za potrebe istraživanja, a ne pravne primjene. Kao pomoćni izvori korišteni su izvještaji izbornih monitoring misija OSCE/ODIHR-a⁴, kao i drugi dostupni podaci organizacija koje se bave izbornim procesima⁵.

U svrhu provođenja ovog istraživanja, Koalicija 'Pod lupom' je, na osnovu javnog poziva i biranjem između preko 200 prijavljenih kandidata i kandidatkinja, formirala radnu grupu sastavljenu od 8 istraživača/saradnika.

Podaci koji će biti predstavljeni u ovom istraživanju dobijeni su na način da je Koalicija prvenstveno izvršila podjelu država po članovima/icama radne grupe. Nakon toga, uslijedilo je davanje zadataka radnoj grupi prema oblastima/temama, a na koje je radna grupa u određenom roku morala dati adekvatne odgovore iz izbornih zakona i propisa država koje su istraživali.

Dobijeni odgovori ukazuju prvenstveno na različite pravne tradicije, istovremeno ukazujući i na vidljivo različite nivoe razvijenosti političke kulture, izborne svijesti što se može ocijeniti kroz nivo regulisanosti pojedinih oblasti. Tako države koje možemo okarakterisati kao one sa visoko razvijenom sviješću o izbornom procesu i pravilima ponašanja u vezi sa izborima (npr. skandinavske zemlje) veoma šturo definišu brojna pitanja, te ostavljaju izbornim administracijama, pa i građanima u nekim slučajevima, dosta široke ovlasti za organizovanje i provođenje izbora. S druge strane, zemlje koje su u svojoj nedavnoj prošlosti prošle kroz tranziciju svojih političkih i ekonomskih sistema, pa i ratove, imaju tendenciju dosta detaljnog

---

² Istraživanjem nisu obuhvaćene sljedeće zemlje članice OSCE-a:

Andora, BiH, Grčka (zbog nemogućnosti pronalaska prevoda izbornog zakona na engleskom jeziku), Irska, Kanada, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Monako, Mongolija, SAD, San Marino, Tadžikistan, Tunis, Turkmenistan, Ujedinjeno Kraljevstvo i Vatikan. Izborni zakon BiH je posebno analiziran i korišten za komparaciju izbornih rješenja.

³ <http://legislationline.org/>

⁴ <http://www.osce.org/odihr/elections>;

⁵ <http://www.idea.int/elections/>; <http://aceproject.org/>

regulisanja svih segmenata u vezi sa izbornim procesom, što opet ukazuje na pokušaje tih država da na taj način spriječe potencijalne izborne prevare i manipulacije. Ta šarolikost propisa predstavljala je izazov prilikom izrade analize u smislu prepoznavanja trendova i zajedničkih crta koje eventualno mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse za BiH.

ZAŠTO TEHNIČKI ASPEKTI IZBORNOG PROCESA?

Prateći uočene nepravilnosti posmatranjem Opštih izbora 2014. godine, Koalicija 'Pod lupom' je u svom Finalnom izvještaju iznijela nekoliko preporuka koje bi primjenom dovele do unapređenja izbornog procesa. Date preporuke, iako je riječ o tehničkim aspektima izbornog procesa, dovele bi do unapređenja transparentnosti izbornog procesa, kao i većeg stepena sigurnosti i povjerenja građana u cijeli proces.

Date preporuke proizašle su iz uočenih problema ili nedostataka pojedinih segmenata izbornog procesa, te se ogledaju se u sljedećem:

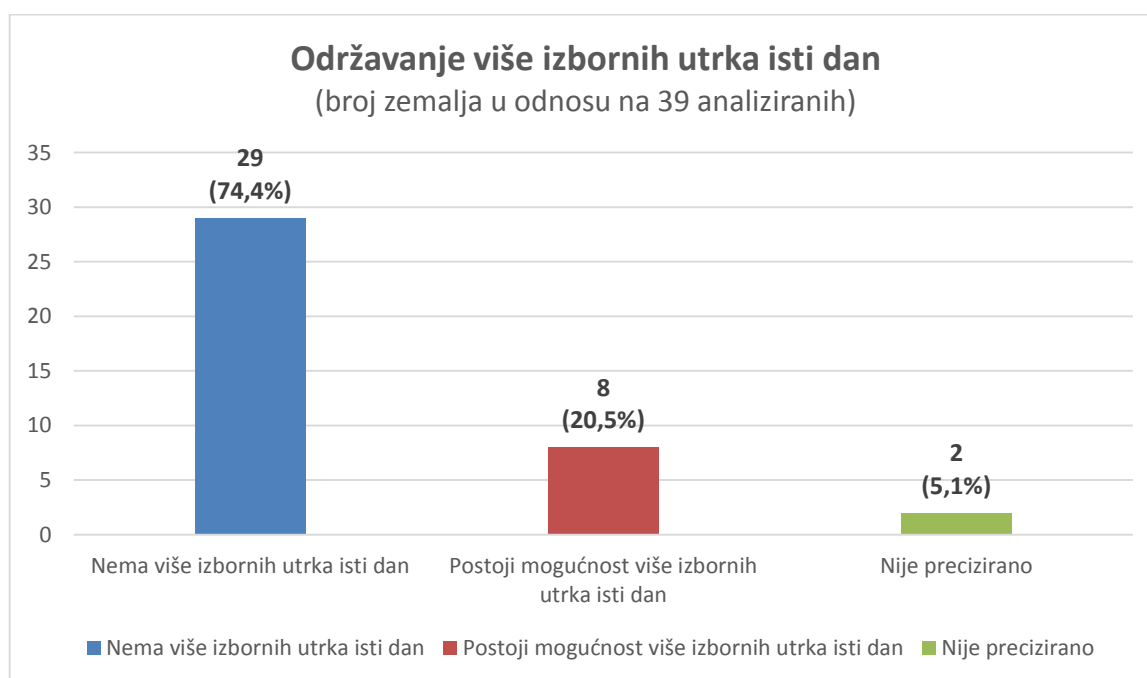
- Striktno poštovati odredbe Izbornog zakona i odredbe provedbenih akata kojima je propisano obezbjeđenje sigurnosti izbornog materijala na svakom biračkom mjestu;
- Uvesti zasebne providne glasačke kutije za svaki nivo vlasti koji se bira;
- Smanjiti visinu glasačkih kabina do minimalne visine koja obezbjeđuje tajnost glasanja;
- Tehnički unaprijediti izradu kopija obrazaca sa zbirnim rezultatima da bi iste bile čitljive, te ih javno postaviti na biračko mjesto nakon završetka svih procesa na biračkom mjestu;
- Razmotriti uvođenje rednih brojeva na glasačkom listiću za političke subjekte;
- Razmotriti označavanje glasačkih listića serijskim brojevima radi povećanja sigurnosti.

ANALIZA PO OBLASTIMA

Održavanje više izbornih utrka isti dan

Izbornim zakonom BiH predviđeno je održavanje lokalnih i opštih izbora. Ovi izbori odvijaju se odvojeno, svake dvije godine. Na lokalnim izborima biraju se načelnici, odnosno gradonačelnici opština/gradova i gradonačelnik Brčko Distrikta BiH, te predstavnici u lokalnim skupštinama (RS), vijećima (FBiH), te u skupštini Brčko Distrikta BiH. Na opštim izborima, s druge strane imamo veći broj utrka, odnosno nivoa vlasti koji se biraju. Ukupno gledano to je 6 izbornih utrka: Predsjedništvo BiH, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Predstavnički dom Parlamenta FBiH, Narodnu Skupštinu RS, Predsjednika i potpredsjednike RS i Skupštine kantona u FBiH.

Analiziranjem dostupnih propisa država članica OSCE-a obuhvaćenih ovim istraživanjem, došli smo do podataka se u velikoj većini država ne održava više izbornih utrka isti dan. Taj podatak se odnosi na čak 29 od 39 država ili 74,4% njih.⁶ Svega dvije države ili 5,1% ne preciziraju ovo pitanje, dok je u 8 od 39 država ili 20,5% predviđeno održavanje ili mogućnost održavanja više izbornih utrka isti dan.⁷

Izgled i broj glasačkih kutija i visina glasačke kabine

U realizaciji izbornog dana, više izbornih utrka isti dan za izbornu administraciju znači da se u FBiH i RS organizuju izbori za 4 nivoa vlasti, dok u Brčko Distriktu izborna administracija izbore priprema za 5 nivoa u zavisnosti od entitetskog državljanstva građana i time njihovog odabira za koji će entitet glasati. U praksi, trenutni način organizovanja procesa glasanja i brojanja

⁶ Gruzija, Slovenija, Rumunija, Ukrajina, Norveška, Njemačka, Latvija, Švicarska, Albanija, Azerbejdžan, Estonija, Crna Gora, Litvanija, Finska, Francuska, Makedonija, Moldavija, Portugal, Hrvatska, Uzbekistan, Slovačka, Češka, Italija, Turska, Rusija, Kirgistan, Poljska, Holandija, Bjelorusija.

⁷ Island i Danska ne preciziraju ovo pitanje, dok se u sljedećim državama mogu održati ili održava više izbornih utrka isti dan: Švedska, Armenija, Bugarska, Mađarska, Austrija, Srbija, Kazahstan, Španija

glasova upućuje na zaključak da bi isti mogao biti unaprijeđen kako bi se spriječile eventualne zloupotrebe vezane za ubacivanje glasačkih listića u u glasačku kutiju od strane birača. Trenutno postoji samo jedna, neprovidna glasačka kutija na biračkom mjestu. Iako je propisano da birač mora ubacivati listiće odvojeno, nikako zajedno, praksa pokazuje da često to nije slučaj, te da birači ubacuju sve listiće zajedno. Postojanje onoliko glasačkih kutija koliko je izbornih utrka uveliko bi doprinijelo sprečavanju zloupotreba, kao i olakšalo i ubrzalo proces brojanja glasova.

Kada su u pitanju analizirane države članice OSCE-a, opšti zaključak može biti da zakoni rijetko preciziraju ova pitanja, odnosno da se često ova pitanja uređuju podzakonskim aktima i aktima lokalnih izbornih administracija. Iz dostupnih propisa vidljivo je da svega 8 država⁸ (20,5%) jasno precizira da glasačke kutije moraju biti načinjene od providnog materijala, jednak broj govori suprotno⁹, dok u ostalim državama, njih 23 ili 58,9%, to nije vidljivo. Dostupni propisi vezani za broj glasačkih kutija koje se koriste u državama gdje se održava više izbornih utrka isti dan, nažalost, ne upućuju na konkretne zaključke. Npr. iz istih je vidljivo precizno da se više glasačkih kutija koristi u Austriji, te Albaniji za lokalne izbore, dok u većini ostalih država nije moguće doći do konkretnog zaključka. Pretpostavka je da je ovo pitanje definisano podzakonskim aktima nadležnih organa za provođenje izbora, čiji su prevodi vrlo rijetko dostupni.

Glasačke kabine koje se koriste na izborima u BiH maksimalno obezbjeđuju tajnost glasanja biračima što je i njihova primarna svrha. Međutim, praksa pokazuje da u određenom broju slučajeva postoje indicije o zloupotrebama koje vrše birači prilikom procesa glasanja: u nekim slučajevima da se radi o zamjenama već popunjenih listića za prazne (tzv. Bugarski voz) ili da birači fotografišu svoje glasačke listiće, a koje fotografije kasnije unovče ili na drugi način steknu određenu korist za svoj glas, i sl. Sve to je sa postojećim glasačkim kabinama jako teško kontrolisati ili primijetiti od strane biračkih odbora, a vrlo često se ove situacije uoče tek u krugu biračkog mjesta ili u njegovoj neposrednoj blizini.

Analizirani dostupni propisi država obuhvaćenih ovim istraživanjem, nažalost, nikako ili samo okvirno govore o visini glasačkih kabina. U suštini, velika većina država ovo pitanje u izbornim zakonima tretira na način da se visina i izgled glasačkih kabina ima urediti na način koji će obezbijediti princip tajnosti glasanja. Pretpostavka je da su eventualni detalji, obzirom da nije drugačije propisano, definisani provedbenim aktima izbornih administracija.

Način isticanja rezultata na biračkom mjestu

Prema važećim izbornim propisima u BiH, izborni rezultati sa biračkih mjesta se u, takoreći, prvoj javnoj objavi ističu na samim biračkim mjestima po okončanju brojanja glasova i to na način da se istakne kopija zapisnika sa zbirnim rezultatima na vidno mjesto kako bi bila dostupna svim prisutnima. Koalicija 'Pod lupom' je zabilježila, posmatrajući posljednje Opšte izbore u oktobru 2014., da se ova procedura poštuje u velikoj većini slučajeva¹⁰. Međutim,

⁸ Gruzija, Ukrajina, Bugarska, Crna Gora, Srbija, Francuska, Makedonija, Azerbejdžan

⁹ Danska, Mađarska, Austrija, Njemačka, Švcarska (primjer kantona Valais), Uzbekistan, Holandija, Bjelorusija

¹⁰ Posmatrači Koalicije su zabilježili da na 7% biračkih mjesta, a koje je Koalicija posmatrala, nije vidno istaknut obrazac sa zbirnim rezultatima (ZR1, žuta kopija).

istovremeno je veliki broj posmatrača konstatovao da je vidljivost informacija na datoj kopiji vrlo loša, te da fotografisanje ili kopiranje iste ne bi moglo služiti kao razumljiv dokument o konstatiranim izbornim rezultatima. Iz tog razloga je i uslijedila preporuka Koalicije da se ovaj obrazac, odnosno njegova kopija namijenjena za javnost mora unaprijediti na adekvatan način.

Slično kao i ranije, i kod ovog pitanja se istraživanjem pokazalo da, nažalost, tehnički aspekti izbornog procesa često nisu dostupni na engleskom jeziku što bi omogućilo pouzdaniju i detaljniju analizu. Iz onoga što jeste bilo dostupno, vidljivo je da 13¹¹ od 39 država ili 33,3% ističe rezultate na isti ili vrlo sličan način kao u BiH, dakle korištenjem kopije zapisnika ili protokola sa rezultatima. Pri tome, interesantan je primjer Turske gdje ta kopija ostaje istaknuta jednu sedmicu nakon izbora, a da se službene kopije moraju obezbijediti posmatračima svih političkih subjekata na njihov zahtjev. U Gruziji se veliki broj podataka iz zapisnika istovremeno upisuje u dio zapisnika koji je cijeli dan vidljivo istaknut na biračkom mjestu, npr. broj zaprimljenih listića, odaziv birača i sl. Iz dostupnih propisa ostalih država nije moguće jasno zaključiti kako se objavljuju rezultati sa samih biračkih mjesta. Interesantno je istaći nekoliko primjera vezano za objavu rezultata: u Švedskoj se rezultati dojavljaju telefonski i unose u sistem, nakon čega se odmah objavljuju na internet stranici izborne administracije; u Norveškoj se pristup unesenim izbornim rezultatima u sistem koji koriste daje medijima koji odmah imaju pristup pristiglim rezultatima; u Mađarskoj je kopija rezultata, koji su uneseni u IT sistem koji prati rezultate, dostupne za uvid zainteresovanim stranama tri dana nakon izbora

Proces glasanja

Način glasanja

Analizirajući način glasanja u državama obuhvaćenim ovim istraživanjem, iz dostupnih propisa vidljivo je da velika većina koristi papirne glasačke listiće (33/39 država). Njih svega 5 izričito predviđa nazovimo kombinovano glasanje, odnosno pored papirnih glasačkih listića predviđa i elektronsko glasanje ili glasanje putem mašina za glasanje (Njemačka, Estonija, Kazahstan, Francuska, Rusija¹²). U Švicarskoj, kako je i ova oblast u nadležnosti kantona, situacija varira od kantona do kantona. Istina, niz država je u nekoj fazi ili testiranja ili još uvijek testira različite oblike elektronskog glasanja. Tako je npr. Norveška 2013. testirala elektronsko glasanje, u Austriji je takav način glasanja još uvijek u fazi pilot projekta, u Holandiji su korištene mašine za glasanje (NEDAP mašine za glasanje), međutim vratili su se na 'papirne' listiće iz razloga sigurnosti. Iste mašine su korištene i u Njemačkoj za predsjedničke izbore i izbore za Parlament Evropske unije, ali su proglašene neustavnim 2009. godine.

Izgled glasačkih listića

Kada govorimo o izgledu glasačkih listića, istraživanjem se pokušalo doći do podataka o redoslijedu političkih subjekata na istima, te sigurnosnim oznakama na listićima. U tom

---

¹¹ Gruzija, Rumunija, Ukrajina, Armenija, Bugarska, Azerbejdžan, Srbija, Francuska, Moldavija, Portugal, Španija, Turska i Poljska

¹² Kazahstan: elektronski sistem 'Sailau'; u Njemačkoj i Francuskoj se koriste mašine za glasanje; u Rusiji CIK propisuje procedure za ovaj vid glasanja ukoliko se donese odluka da se ovakvo glasanje koristi na izborima; Estonija: glasanje putem interneta.

kontekstu, politički subjekti su označeni rednim brojem u 17 država¹³, abecednim u 5¹⁴, dok u ostalima se radi o kombinaciji određivanja redoslijeda usljed žrijebanja pozicija, rezultata na ranijim izborima i slično. Interesantno je istaći primjer Norveške gdje birač glasa na način da može promijeniti redoslijed kandidata preferencom, odnosno stavljanjem rednog broja pored njegovog imena, takođe može izbrisati kandidata sa liste tako što prekriži njegovo ime na listiću. U Njemačkoj na izborima za Bundestag, redoslijed političkih subjekata na listiću zavisi od rezultata na posljednjim izborima, dok se preostala mjesta na listiću određuju abecednim redoslijedom. U Francuskoj se ne koriste listići sa objedinjenom listom političkih subjekata; birači glasaju na način da dobiju više listića različitih subjekata, a u glasačku kovertu stavljaju samo onaj listić sa nazivom odabranog političkog subjekta. Ako glasački listić političkog subjekta sadrži više kandidata, preferenca među njima se određuje rednim brojevima.

U kontekstu sigurnosnih oznaka na glasačkim listićima, za veliku većinu država ne može se doći do jasnog zaključka obzirom na dostupne propise za analizu, njih čak 27. Od ostalih, 8 od 39 država označava listiće serijskim brojevima¹⁵, a 4 vodenim žigom¹⁶.

Brojanje glasačkih listića

U gotovo svim analiziranim državama primjenjuje se manuelno brojanje glasačkih listića. Kombinovano brojanje, manuelno i elektronsko, spominje se u Norveškoj, Latviji, Estoniji i Kazahstanu. U Norveškoj, na primjer, koristi se skener za brojanje osim u najmanjim opštinama gdje se brojanje vrši ručno. Kapacitet brojanja glasova u Oslu je bio i do 50.000 glasova po satu što je omogućilo da se proces brojanja završi do jutra nakon izbornog dana. Velika većina država, takođe, definiše da se proces brojanja glasova odvija odmah po okončanju glasanja, te da se odvija neprekidno do završetka posla. Primjera radi, iz dostupnih analiziranih dokumenata vidljivo je da se jedino u Latviji predviđaju pauze tokom obavljanja ovog posla, dok ostale države ili definišu striktno neprekidno brojanje ili iz dostupnih izvora nije moguće izvući jasan zaključak.

Prilagođenost biračkih mjesta licima sa invaliditetom

Iz dostupnih propisa država obuhvaćenih ovim istraživanjem vidi se da velika većina država, barem okvirno, propisuje da se ili biračka mjesta trebaju urediti na način koji omogućava pristup licima sa invaliditetom ili da se na drugi način glasanje mora obezbjediti (npr. glasanje uz asistenciju i sl). Interesantno je istaći da se u najmanje 4 države (Island, Mađarska, Norveška i Poljska) koriste glasački listići na Brajevom pismu kako bi se slijepima i/ili slabovidnim licima obezbjedilo samostalno glasanje. Još nekoliko interesantnih primjera uključuju Norvešku gdje birači koji ne mogu doći na biračko mjesto mogu ili glasati od kuće ili, ako ne mogu pristupiti biračkom mjestu, mogu glasati ispred biračkog mjesta u prisustvu članova biračkog odbora, potonje je slučaj i u Hrvatskoj; u Švicarskoj stariji od 60 godina života ili lica koja ne mogu doći na biračko mjesto mogu svoj glas 'poslati' po članu domaćinstva uz prikazivanje medicinske

¹³ Gruzija, Slovenija, Švedska, Rumunija, Bugarska, Mađarska, Austrija, Latvija, Švicarska, Estonija, Crna Gora, Srbija, Finska, Makedonija, Hrvatska, Poljska, Holandija

¹⁴ Armenija, Island, Danska, Azerbejdžan, Slovačka

¹⁵ Gruzija, Slovenija, Armenija, Albanija, Makedonija, Moldavija, Hrvatska, Italija

¹⁶ Srbija, Turska, Rusija (ne nužno vodeni žig, može i durgi oblik štamparske zaštite o čemu se odluka donosi najkasnije 60 dana prije izbora), Kirgistan

dokumentacije članovima biračkog odbora; u Finskoj svakom biračkom mjestu dodijeljen je asistent koji je zadužen pružati pomoć biračima kojima je ista potrebna.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Ovom analizom, Koalicija 'Pod lupom' zaokružuje seriju istraživanja dostupnih propisa koji se tiču izbora u državama članicama OSCE-a, na način kako je opisano u metodologiji istraživanja. Nadamo se da će priređeni materijal biti od koristi kako široj, tako i stručnoj javnosti, naročito donosiocima odluka prilikom rada na pripremi izmjena postojećeg ili eventualnog donošenja novog Izbornog zakona u BiH.

ANALIZU PRIREDILA

Jelena Tanasković

ISTRAŽIVAČI/SARADNICI

Edita Miftari, Elma Tahmaz, Ilma Aljović, Damjan Jugović, Nenad Bosnić, Srđan Ostojić i Stevan Salatić.